

Empress of India

July 30

25 (13) $\beta \theta b L b \theta b$

1857

ԴՐԱՅԻ Ա. Խաչոր Մարտիս-Ցել ըստ պատմություն
ՔԱՂՋԱԿ. Վերաբերեցին մահը Ավելիքի ուղարկած պատ

ՀԱՅՈՒԹ - Խամացք զաւակութիւնը :
ԸՆԴԿԱԼ - Խորհրդանշցին պէտքը : Խանձագլութիւնը տուած
ուղիւթիւնները : Հրիէց համար նոր առաջնորդութիւն էլ

Հայութած առաջարկագիրներ:

ԽԱՐԱՐ. Հետօնացքի մէջ նոր սպառապահան դեպքեր ըստ աշխատավորութեան:

ՍՊԱՐԱ-Ա. Խելացազբութիւն իւսութեան վիճակը:

ԱՐԵՎԵՆԻ. Խոսակացքի մէջ այս առաջարկագիրներ:

三九書屋

卷之三

Մետափոթ կայսրն ու կայսրուհին ամեցցու 1653
Նախանձութեարքի ամսառանոցէն Տաճրոց Եղան Մարիա-
ման երթագործ Նոյնանդի Նեկազեցւոյն եւ Ա. Պատուա-
ծածի հրաշագործ պատկերին պացելու թիւն ընելու
համար . իրենց հետ միայն սրբնենէ կոմի եւ մեկ
պալատական տիկին մ'ընկերացան : Թեպէտ եւ
նիքնակալը ինչպատ էր որ իրենց ընդունելութեան
համար ամենեւին պատրաստութիւն մը շքըսա-
ռութիւնատես : Բնքն եւ կայսրուհին իրբեւ պարզ
ուխտաւոր առ Խամբորդութիւնը կ'ընեն, ի մերայ
պար ամենապահի ժազովոգեան մեծ բազմութիւն մը
մեծաբար հիւրերուն իջևանելու տան առջևը ըստ
որ որ գեղշեցիկ զարդ արուած էր, ժողվուած
էին եւ զիրենկ մեծ պատուավ ընդունեցան : Ա. Ե.
Հայեատենքը նոյն իշխուն եկել շեցույն իրենց պա-
տելութիւնն ըստն ուր բոյոր կղերը զիրենկ դի-
մաւորեց : Երկրորդ առոտուն թէ կայսրն եւ թէ
կայսրուհին իստառվանանք եղան եւ ամենասուբբ
հազորդութիւնն ընդունեցան : Կոյն որն երկրորդ
սնգամն մ'ալ եկեղեցւոյն պացելութիւն ըստն եւ
պատրագ մը տեսան եւ աղքատաց համար առա-
ղքաբութիւն թուշ տալով՝ գեղ իշլ ճամբայ եղան
ուսկից ամսաց 22ին նորէն լաբանպարք զ արձան

ԳԱՂՅՈՒՄ

ՊԱՐԱԳԱՅԻ ԿՐԵՍԵՂ բանաստեղծութեան մէկն
կը, պերանժէ ամսցոյ 16ին Փարփակ մէջ վախճա-
նեցաւ. Նաբողկէնն կայսրն առ անձին արդինքոր
փարձարիելու համար յուպարփառութեան համա-

զ էսը կուտավարութեան ժամփանի ընել առաւ
Առ փառուոր հանգ էսին ժամնակ որուն զրեթ է
Փարփացոց կեար մասնակից եղան, ոստիկանութեան
և պիտորական հրամանաւարոց կարգանետ որ-
տափոյ կարգի զդուշութեան միջոցներ ի գրք
դրուեցան, որն որ շատերուն մեծ զարմանք պատ-
ճառեց : Փաղցներուն անկիւնը մասնաւոր յայ-
տարարութիւններ կողուած էին որուն մշշ ժո-
ղովրդան կը ծանուցաներ որ միայն հրամիերա
անձինց մուելին պիտոր ընկերութեան : Արդէն կէ-
զիշիրուան ժամնակ զօրքն ամեն գեղքերու-
առջեւն առնելու պատրաստութիւնները տեսա-
էր : Ալբուի որ նաև հրացանները գնդակամ յե-
ցուած էին : Ալթը գունդ հետեւակ զօրք ութիւ-
զօրոպետոց հրամանին աակ եւ շատ ձիաւորա-
գնդեր մուելին անցնելու ուղիւրը բոնած էին
իսկ քաղցին մեջ գտնուած ուրիշ զօրքերն իրենց
զօրոնցներուն մեջ ժողովուած կը կենացն, և
ամենան զնդակիներ բաժնուած էին : Աստիքնուու-
թիւնն իր զաղուի գործակալաներէն զառ 150000
աւելի մուրգիկ քաղցին վասնդաւոր ուղիւրը կէ-
ցուցուն էր : Ասնցնել զառ շատ ուրիշ զդուշու-
թեան կարգադրութիւններ հետա էին : Վարեց
մշշ առհասարակ կը կարծուի թէ աս արտապք-
կարգի պատրաստութիւնն պատճառը, քանի մը
գործարակուց տերերուն կառավարութիւնն տուա-
լսէն ըլլաց, իրեւ թէ իրենց զործառողներն ա-
հանդիսին ժամնակ մեծ խոռոչութիւն մը տիսնու-
հանեն, եւ նորից կուտավարութիւնը բոլորունին
մար պիտոր ձգէն : Սակայն հանդիսին ժամնակին
եւ, ոչ մորր անկարգութիւն մը պատահեցաւ :

— Նշներիէն եկու վերջնի լուրջուն նայելույ
Դապիշներուն դէմ եղած արշաւանքը բոլորունին
ըմբնցեր է : Ամէն անկախ կամ ապաստիք յեղիւրը
Գարզիեցոց հրատակեր եւ անոնց դրած պայ-
մանները յանձն առեր են :

— Կապիլիաց ոց կոյսիւր կենաց զէմ դարա-
նակալ եղած Խոսքացիր, որոնց մէկը անին, ինչ-
որէն ժամնակին ծանուցինք, բոնուած եւ բան-
տարկուած են, իրենց բոլոր գաւակիցներն յայ-
տնեցն, եւ հիմոյ դատաւորը իրենց դատը կ-
ընտեն :

Լուսու, 20 Յալիսի : Ամսայս 16ին առեւնա
կարող խորհրդական մէջ Վորա Եղիշեաբուրկ առա

չպրկեց որ կառավագութիւնը շատով է միտոն
սղերդին փախ ուսակ անուա. որդեռ զի անուվ Հընդ-
կական ընկերութեան վրան ապահովութեան
պահանաւ ընկերու ծակերուուն սգնութեան հա-
նուի : — Կայ օքք պատվամաւորաց խորհրդեան
զինուոր խօսակցութիւնը Աւեապուքին սուաջր-
կութեան վրա էր, որն որ կառավարութեան ըն-
թացքը վար էր զարմեր որ առանց խորհրդանո-
ւին գիտութեան պարսից դեմ պատերազմ սկսա-
ել ընդցուց, և կառավարիք որ պարփակ գեւոք
մը հորեն չըստահելու համար դաստիան որք
որոշում մընեն : Եօրտ Բայթերսդին եւ ուրիշ քո-
նի մը հոգի ալ ասոր գեմ խօսելին եագը Աւո-
պուքին առաջարկութիւնը 38 քուեի դեմ 352
քուեով մերդուեցաւ :

Համար 17թ պատգամութեաց Խորհրդական մէջ
սէկրետէան գանձապետը դարձեալ Պարսից պր-
աւորազմբն ծախքին վրայ աւեղեկութիւն տուա-
և լսաւ թէ բայր առ պատերազմին Համար զա-
ցած ստակին զումարը 1,800,000 սուրբինի կը
համին, որուն կեմ Հնդ կաստոնի ընկերութիւնը
պիտօք Հատուցանէ: Թէպէս և բարը կոչէք
առ աարուսն Համար Խորհրդանուցէն միայն 500,000
սուրբին խնդրել, սակայն Հնդ կամուն ընկերու-
թիւնը բարձարով որ մենք ամսով ծախըր վճա-
րենք, որից նոտի մը մէջ նորէն 400,000 սուր-
բին առ պիտօք խնդրել: Առոր Հարկաւակ Ռենու-
տան խրիուած զորաց Համար խնդրուած ստակի-
քինոց 400,000 սուրբինի խցուուիլ, որովհետեւ
անոնց մէկ մասն Հնդ կաստոնի ապաստութիւնը
զապելու պիտօք զորհուծուի: Թէ Հնդ կաստոնի
գեւշընին եիթւմախց վրայ խը ապցեցութիւն ուիտօ-
որ ընեն, Տիմակութիւն չիկրնոր իմացուիլ. սակայն
առ սացդ է որ մասնց Համար մէծ ստակի գու-
մար Հարկաւակ պիտօք ըլլայ: Բայց կընա՞մ Խոր-
հրդ ստացմին ծանուցանել, թէ տէրութեան առ աս-
րի ունկացն առելի մաւորն, արտարայ կարգի
ծախըրեր կարոց պիտօք ըլլայ Հայաց Գանձին
մէջ 2,860,000 սուրբին պատրաստ դրամ կազ,
որուր Հարկաւակ եղած ծախըրերան Համար բա-
ւարան են:

Վակե եւզը Պր. Ապոստըն չէ. Կաց պատերազմին վկաս խօսի եւ զանիկաց անիբառ. Եւ անվայել որոտերազմ ճ' անուանեց: Իր կարծիքը պաշտպանեց Նահ. Լորտ Խասոհյ., որն յ Արք Շաղմերոյ ըն պատուինան առաւ թէ կատալարու թիւն առ տառեռապման ներառման ուժու եւստու

կարծիքն իր կողմն ունենալին ետքն, առ խոպելին
անսարբերութեամի կը լու։ Խոքը հառավարու-
թեամ բանելոյ ընթացքը խորհրդակուաց ծանոց
ըստելով թէ։ Կորա Ալիքն խրկուած է որ ուղարկի
շենաց կայսեր հետ խօսի, և մինչև որ կայ-
սրուն պատասխան մը շատնու, գործքի մը ձեռք
պիտօք շարժնէ։ Խոչ եմէ տրուած պատասխանը
գոհ շնու։ Շենաց ծափը հարկաւոր եղածին շափ
զարւոր նուռառութիւն ու զօքք պիտօք խրկուի,
որպէս զի Գանձութիւն աղեկ գոհ մը տու։

Վասի մը խնդրոց վայ ալ խռուելէն ետեւ,
ինդրուած ստակներուն հաւանութիւն տրուեցաւ.
Խցնոցէն հասալարու ինեան 2000 նոր հաւագար
ժողվելու համար խնդրած ստակը շնորհուեցաւ:
Եւյս ամենայն վէճերն շատ երկայն աեւեցին եւ
երրեմն ալ իրասկցութիւններն արտօքց կարգի
ուստկացան: Կէտորուան ժամը 12:00 խորհրդանու-
թը ժողվուած և միջեւ էւս գիշեր անց աղ ար
շարուահած եր: Եղի ժամնակը Կորո Ռասուել
Հրաման խնդրոց որ Հրեից խորհրդանոց մոնի-
լուն համար եօր պիտիպիլ մ'ասածքրէէ, որուն
իմաստն աս պիտօք ըլլար որ տանց խորհրդա-
նոցին երդման ձևը փափելու, կարող ըլլան նաև
Հրեայք պատգամառոր լնարուիլ եւ միայն մե-
կորդում ընեն, զբն որ զամաստաններու մեջ
կընեն: Բայց քանի մը պատգամառ որք առաջար-
կեցին որ, (կես գիշերը երկու ժամ՝ մասցած էր)
խորհրդագները զարքին, բայց երկու անգամ
քուեից սուս ելում եամբ շնորհուեցաւ: Վեր-
ջապէս Ռասուել իւ ասածքրկութիւնը եւ տուա-
ռիչ նասի մը մեջ առաջարկելու համար: Ժամը
4:1/2 էր երկոր խորհրդանոցը գոյուեցաւ:

— գարդպէն եկած լըերուն նայերսէ, Դասկա-
ռայի Լուսոն իւղոյ գետպանը օքրտ ւորմերտջը-
նին չեա Արծենինին յեղափակական ընթացքն
զըայ Խորհրդակցութիւն մ'ըրեր է: Պաշտօնեան
գետպանին ծովուցեր և թէ իրեն անկարելի է
Արծենինին Անդպիսյէն զուրս հանելը սակայն անոր
քայ առկէ եռքն առկի եւս հսկողութիւն կրնե-
շաեւ Խորհրդա, Բնուրէս կը բարի, առ բանին նկամ-
մակի շատ ազգու ծանուցադիր մը Լուսոն իրիէր է:

— Հնդկաստանի պարտամբութեան վրայ նոյն տեղեն զրուած նաօնօկները զանազան տեղեկութիւններ կու տան։ Առ խորհութեանց պարտառաւ տուառուր գրեթե բոլորովնին խափանեար է, եւ արդեն քանի մը վաճառականոր սնանկացեր են։ Տերութեան ստանդերէն 700,000 սդէրըն ապառաժաց ձեռքն անցեր է։ Ապառաժաթեան հոգին գրեթե բորբ հնդկի զօրաց մէջ ընդհաւուր է, անոր համար շատ աւելիք Անդղիացի համանատառք մանց զենքերը կ'առնուն է, զնդեւը կը լուծեն։ Դեռ Անդղիացոց կողմանէ գործադրութիւն մը չկատաւ։ Կոր անուանուած հրամանատառը միք Կույին Պակիստել պիտ'որ սպասէ որ գալու սղնական զօրքերն ունաց թիւը 25,000-ի պիտ'որ հառնի, ժազգութն։ Հնասանի մէջ կառավարութեան հակառակ լրացիունը կը ծանուցանին թէ պաշտամություն Հնդկաց ապառաժաթեան վրայ շատ կարեւոր լրեր առած են, եւ խնդիրը շատ վատնդաւոր է, բոց ժապավարզը չխորովւլու համար միայն անձնութեան մէկ մասը կը հրամանակեն։ Եղած մ. ձաման պարագանաւութիւնները կը ցուցընեն թէ կառավարութեանը խնդիրը պղտիկ բան մը չի համարիր։ — Աերքը լրերուն նույնը նաև պահպայի հնդկի զօրքի ապառաժեր եւ խորհրդիւն հաներ են։

H 3 U L H

Ի ՏԵՐԱՎՈՒՅՑ ՅԵՂԱՖԻԾԽԱԿԱՑ ոսքին պեռ կառա-
րեալ հանդարասած չէ։ թեաբժա եւ առաջին փող-
ձերին բոլորովմն անցազող դնուց, ասկայտ կ'ե-
րեաց թէ անոնչ չեն յօւսահատած։ Եմիցաւ 15ին
գիշերը ձևնուսպայի մեջ յեղաֆիծխականաց պղախիկ
գունդ մը Պահեցի բերքին ոսջեւը նշնչառաւ-
ցաւ, որոնք կ'երեաց թէ Նոյն տեղն իրենց ձեռքն
անցընելու միուր անեին։ Պահանջարդ զօրքը քանի

մանգամ՝ անոնց ձայն տալիքն ետեւ, վրանեմն հրացան պարզեց. որուն նաև խռովարացը իրեն կողմանէ ուսումնակ մը պարզեցը պատասխան տան. բայց բարոր բերդին սուհապանները ժողովություն պէս ամեն աշեն աշենք եղան: Ասուման դեղք մ'այ Աւագգի բերգին առջեւը պատահեցաւ. զինուորները խռովարաց ետեւեն բնկան բայց չկրցան զանոնք ձեռք ձգեւ: — Մահճինին Համար՝ որն օք ամերիկացի նաւով մը նոր բէն Լուսուն դարձու, կը բարի թէ աս վերդին:

յեզափոխութիւնը պատրաստելու համար իր ստացուածին մեծ մասը ծախեր, եւ հաղի ապրելու շափ բան քայլ մնացեր է։ Ինքը ծանացեր թէ տակէ ետքը քալաքական խնդիրներէն բոլորովին եւս պիտի քաշուի եւ իբրև առանձնահան մարդ պիտի առգի։

— ՚Եւազորսց թագաւորն ամեն քննչայի մէջ բանապիտած յանցաւորներուն որմէք ապօտան բաց չեւ միանալ յանձն շատին. թագութեա շնորհեց: «Եղի քաղքին բնակչացն իրենց խռովուարներէն կըած վեասին համար տարին 200 տուգաթ սահմանեց:

— Ուռասց մեծաբառու կոյսը քահանայապետական պրոտաքին զգծոց պաշտօնելոց Անդրանիկ կարդինալովն թիֆազիիր նամակ մը խրկեց՝ որպահոր Խուսատանի ուղաքառաց համեր ըստ ջանքին չնորհակալ կը լլաց. Նամակին հետ մէկ տեղ նաեւ նզին պաշտօնելին Ս. Անդրեասի կարգին շքանշանը խրկեց :

Առաջնահամար մէջ ծագած վերջին խոսքն թիւնները զեր կապահպահեան բոլոր մատղրա թիւնը դրա ածնեն : Եղած քննութիւններէն իմացաւեցաւ որ տարիկայ մէծ գաւակցութեան մը դորք էր որն որ 1850էն վեր կը պատրաստուէր Էնաւու Խոստիպայի մէջ ալ կողմանիցներ ուներ Առ գաւակցութեան մէջ զանուզներուն թիւր 12,000 կը համարուի : Կառավարութիւնը մինչեւ հիմայ 1000 հոգին աւելի ձեռք ձգեց որոշմէ 45 հոգի հըացանով սպաննել տուա . . մատրո դարձեալ բազմամիջին խոսքարոցք մաշուան դատա պարագան եւ պիտօն սպաննութին : Կրենց ըստ արտաքյ կարդի սպանթութիւններուն եւ ապա կանութիւններուն պատճառաւ կառավարութիւնն ամեններն մարզական շատրւ ոչը տեսն ձեռքը զինովով բանուառներն ի մոհ կը գատապարտ Ոիսդց Գամարու և Նարչեցոյ աւ Խոգովու բարտամարութեան գլուխները քարդու կափ երկիրը քախչելով՝ ազատեցան :

ԱՄԵՐԻԿԱ

ՀԱՅԻ ԵԱԽՎԻ մէջ ամենց ԳԲՆ մէծ խռովութիւնը
մը ծագեցաւ, որոն պշտուար պատճառը քաղքին
սատիկանութեան նոր կարգ մը դրսւիլ էր: Որ
վաւտ նոր է: որդի քաղաքակեան սրբնութիւն ժողովին
որոշման հակառակ քաղքին մէջ իր կողմէն սուսպիցներէն մասնաւոր սատիկանութեան զանոց
մը կազմօծ էր: նոր ևորդ գաւառնի հասախողական
աշխաղակին որոշման համեմատ նոր սատիկանը
թիւն մը հաստատեց: Ռուզ քաղաքակեանին եղան
կառափարին մէջ գժաւութիւն մը ծագեցու եւ¹
հարկ եղաւ ինչդիրն Ալպանիի մերին դատասահ
նին առջևն հանել, որն որ զարդ կռութափին
կրզն որոշեց: Վաւտ ստիգմանցաւ հնագնդիւն
եւ իր սատիկանութեան գանգը ցրուել: Սուկայից
ասիկայ ահազին խռովութեան սիրով մ'եղան որն
որ երկու օր ամբազդ շարտնուից եւ նոր ևորդ
քաղաքը մէծ վաստոցի մէջ ձգեց: Առաջին կողմէն
մասկիցները քաղքին մէջ գտնուած բազմաթիւն
զասարկաշրջիկներուն՝ մէկ մասին հետ միացած
նոր կռութեան առափեանութեան գէմ ելլու, միացած

ղցներու մէջ պատմէշներ շինեցին եւ գունդ գունդ
բաժնուած՝ քաղերօվ եւ ասրճանակներով իրենց
դէմ հերզ զինու զններն եւ մէկցին։ Աստիկանու-
թիւնը մէջ այխառաւթեամբ եւ կորատով վեր-
շապէս պատմէշներուն տիրեց։ բայց Խոռվարապը
աներու մէջ քաշաւեան, անոնց յարկերը քա-
կեցին եւ ամէն ձևոքը ընթիւն անցած բաները վե-
րէն ոստիկանաց լիսոյ Նետեցին։ Աստիկանութիւ-
նը աւանելով որ իր զարութիւնը բաւական չէ
խոռվառթիւնը գաղղեցնելու, քաղաքացի զօրաց

զօրապեսին խնոցուց որ իրեն սպասեմեան հանի, որն որ շուա մ' երեք դունկ զօրք ժայթեց եւ առ տրաստ կեցուց որ հարկաւոր տեղերը իրէք: Առ միջոցին սոսիկանը մեծ ճգամբ էկս մը յօրդորեցվ, էկո մը պատնապէ օք խոլվարուց մէկ մասն համացեցին որ կուտէն ետ կենան, մեացածենին երեք ճամ շարանակ սաստիկ կատալութեամբ պատերազմեցան և միջրապէւ յաղթուելով սոփ պուեցան ցըուիլ: Եսոր վրայ պատնէներն արակացան եւ քաղաքոցի գորքը քաղքին շատ կալմարը քընեց: Կրկնորդ որը պատերազմը նորէն սկսու եւ հարկ է զար որ քաղաքացի զօրքը նորէն օգնուեմեան համնի: Խոլվարապէ դարձեալ սոնիրու մէջէն իւ անսաց յատկերուն վրայէն կրպատերազմէին: Կրկու կոչմանէ աշ եղած հօրուստը շատ է: Վիրապներուն համար միայն հրամա- գանակը բաւական չըլլազո՞ նաեւ, ուրիշ անձնը ալ դրուեցան: Դիւ գրգռութիւնը քաղրութիւնն անցան չէ, անոր համար ոստիկանութիւնն ու քաղաքացի զօրքն ամեն զգուշութեան միջցներն է դործ կը զնէն:

ՈՒՍՈՒՆԱԿԱՆՔ

ԳՐԻԴԱՎԱՐ ԱՐՄԵՆԻԱ

САРИЯН ҮҮД

ԱՐԵՎԱՏՅԱՆ ԲՈԼՈՐՑԻԿԻ ՀՅՈՒՅ

ЛІЧЕННЯ ДІЛІВНОСТІ ВІДБІГАННЯ

ארכיאולוגיה של ארץ ישראל

Գուշ ուրիշ ԿամբէհՀարբուա անուամբ ցեղա-
պեսի մը հետ աւսութիւն ընելով Ձերանգացոց
վրայ առ աւելի կութիւններն ընդունեցաւ: Ձերա-
զայիք աշխարհքին վրայ գրեթե ամեն ազգերէն
աւելի առաջեալ կէանք մ'ունին, ինչու որ միշտ
իրենց թշնամիններէն դէռք են զգուշնալ: Ակայ
ցեղ մը, որ ուրիշ ցեղէն մը յարձակում կրած
չըլլայ, եւ անոր վեժքը հանելու վայրկենին չըլլա-
սէ. եւ զուցէ առ գործքին հրապարազն ամենէն
տեկի յաղթուան թշնամութիւն մնով ինձցք մ'ը-
նելու բաղադակն է: Չոտ ցեղեր ապրէ: տաք
նցին յաջող առթին կը սպասեն: Կըրեք որդի
մ'իր հօրն եղած թշնամանքը չիմանապար: Իրենց
արդիւնահետ դիտաւորութիւնը դլուխ հանելու
համար կը ջանան որ խաղաղ դիշերուան մէջ
յանձկարծակի թշնամութիւն վրայ հասնին, եւ եթէ
դանունք անորուարուու գոտնելու: ըլլսն, որն որ
շատ քիչ կը պատահի, տուածց բացառութեան
դամենքն ալ կը սպասնին, ոչ ծերերու, ոչ կա-
նանց եւ ոչ աղ տրաց կը խնայեն: Կատրածը
լինալէն միրջը նցին ուղին անոնց մնովը ինձցք
մը կը կատարին, կամ իրենց առանց կը տանին
եւ հօն այնպիսի դազնուութեամբ մը կ'ուտեն, որ
տուանց կարդացոցին սկրաբ խուզմլու չիկնասար տու-
րադրուիլ: Իսկ եթէ կը տեսնին որ թշնամին ար-
դէն յստաջութնէ իմացեր եւ պատրաստուեր է,
ու ժամանակը կը սկսին զանոնք հալածել, և
մէկզմէկ ջարդուէ: Կ'որի բռնիւլու սովորութիւն չու-
նենալով, յաղթուողին մի միջն առաւելու վախ-
ճին է: Պախչելու առն երկու վախճան կ'ունե-
նան, նոխ որպէս զի կեանքիւնին ազատէն, և
երկրորդ որպէս զի հոգինն չկրօսուի, որովհետեւ
ուսուն կը կարծին որ թշնամին կերուած մար-
դուն հօդին յափառենական հրոյ մը կը դառս-
պարտուի. ուրի որ մէկանոնդ հոգին աստուածնե-
րու քնակութիւնը կը փոփափրուի: Գուշ նցին

շեղապետին Հարցուց թէ արդիք պատերազմի
թէ մեռնող բարեկամին մարմինն ալ կ'ուածեն.
բայց ցեղապետը նայն Հարցման վրայ տարսուին-
բայ մը պատափառնեց թէ իրենց բարեկամներ-
նուն մարմինները կը թեզեն, իսկ թշնամնցն
գիերն իրենց սեղանին համար բաւական պահե-
նեն վերը մեացածը ծով կը թեափեն:

Ասկից առջեւ ճամբարով աթեան, մեջ Գուգին հան
թօղուցած անասուններն աղեկ վիճակի մեջ էին,
Նցնողէս քայսերն ալ պարտէզներու մեջ յասաց
եկած էին: Օմափին ուղելով Գուգ երկաւ Զերու-
գացի նաև առա մեկ տեղ տանեցու Համար, և
ամօցս Ցին առ եղիլովէն վնացան:

Հաս պղտիկ կղզներու հանդիպելէն ետքը
մերջապէս Մանկուա կղզին հասան, ուր Կուդ-
քանի մը հսկի կղզւցն մէջերը խարբեց որ եր-
թան վնասն. առոնց չես եր նաև Օմախ: Օմախին
ընկերուկցութիւնն առանց օգտակար եղաւ, որով
հետեւ նոքք նոյն կղզեցոց լիւզոն հանդիպողը՝
իրենց թարգմանութիւն կընէր: Աղջոցիկ իրեն
եւ բորբացւոց նաւերուն եւ վէճքերուն վայ զա-
նարան հարցումներ կընէին: Օմախն ալ խսան-
ցութեան չափաղանց կերպ մը բանելով, սկսա-
իրենց պատմէլ թէ Նըրուա նոյն կղզւցն մեծու-
թեան շափ մէծ նաւեր կան, եւ պյուկէս մէծ թիւն-
անօթներ ալ կը գտնուին, որ մէջը շատ մար-
դիկ հանդիսա կրնան նատիր, եւ առողջէ մէկ
հառն ալ միայն բաւական է իրենց կղզին առկն-
ովաց ընելու: Թէպէտ եւ նաւի թնդանօթներն
պիտի մէծ չեն, կըսէր, բայց անանկով, ալ կը-
նան նաև անոնք երկիրներ քանդել եւ, ազգ եր զնո-
ցէլ, եւ զօրութիւնը ցուցընելու համար քոմի մը
թնդանօթի քամինուշ բռնկցուց, բնակիչներն
առոնց Տայբէի նէն զարհաւրած իրեն ըստաներուն
բորբոքն հաւատացին:

Կազմելով կուպէին ճամփորդներուն մէկ մասը
նշն գիշերն իրենց քովով պահել: Բայց Օմանի ի-
րենց ծանոցը որ եթէ անոնք նշն իրիկունք նաև չեն
դառնար, նաև ասիւրը Կազմի գնջակոնելու միտք
ունի: Իրք այ նաև երն իրիկուան մօտ աւելի եւս
կը ցն մերձեցաւ: Կազմելով ասի տեսնելով անմի-
ջապէս ճամփորդները թող տուին որ նաև գառնաւ:

Համբասնին շարունակելով Անամպա հղողին
հասան, եւ թէ դադիւցըն ան տեղը խարիսխ նետից
ուր որ ասկից երեք տարի յառաջ կեցած էր:
Եթղացիք իրենց շատ բարեկամութիւն ցուցու-
ցին, եւ եթէ գոզոմնեան հակում ալ չունե-
նային, մշերնին և լած խալազութիւնն երրեք
չոր վրդովեր: Քայլ պարտ իրենց աս մայութիւնը
դադրեցնելու հասաք մը գտնել, մինչեւ որ Կուպ-
անդամ մամին բանուած դօզերոն գրուին ա-
նիկել տուա: Առաջ իրենց հայրենակիցներուն
առջեւ մեծ տման կրեցին, եւ Անգղացիք ալ նցյն
հնարքով միայն կրցան գողութիւններն արգելու:
Ասկէ բարեկամութեան կղզներուն մեծ մասն
ոցցելութեան գացին, եւ ամէն տեղ ընակիչները
պիրենք սիրով ընդունեցան: Յանիսի 10ին դու-
խոդակառ կղզին հասան, ուր որ թագաւորն իր
տանը Քուգին բնակելու տուա: Հաս Կուգ իր
կենցանները ցեղապեսներուն մէջ բաժնեց, եւ
Օմափ ասանց օգտակարութիւնն իրենց սորմեցուց:
Աս միջոցին երկու ուշ եւ երկու աքալազ գուր-
չուելով՝ Գուգ երեք ծառակուր բանեց եւ թա-
գաւորն ալ նաւին մէջ բանտարկեց, եւ կը պա-
հանչեր որ չէ թէ միայն նցյն գողուածներն, պէ-
նաեւ ուրիշ ամէն զուցուած բաներն ևս դու-
ձուին: Աս միջոցն ազդեցութիւն ունեցաւ եւ շատ
գուցուած ռանես եւս պառձան:

Հակատակ հով մ'իրենց աս տեղէն ելլեն ու
շայրնելով՝ Գուգ առիթ ունեցաւ. քանի մը պաշ-
տօնականինով տեղացւոց մէկ մէծ տօնց տեսնե-
լու, որուն որ թագաւորը կիրենք Հրատիրած էր:
Աս առջը Աղոթին մէջ կը կատարուի, որն որ
թէ թագաւորին եւ թէ ուրիշ ցեղազգեանիրաւ
կայսրանն է: Կէսօրէն երկու ժամ յառաջ ժա-
ղվարդը սկսաւ թագաւորին գլխաւոր տանն առ-
ջևի մէծ Հրապարակի ժողովուի: Աս Հրապարակի

Հանող վրոշցին դլուխը շատ Հնդիկներ նիզակ-
ներով եւ բիշերով պինառուած՝ շարունակ ող-
բաձնի երդ մը կերպէին։ Ակրչապէս թագաւորի-
ն։ Իր ժամանք օրգին ալ եկան, և իրենց հա-
մար որոշեալ անզ մը նսանցան։ Ան առեն առնեպը
գունդ գունդ բաժնուեցան, ամեն մէկ գունդը
12 հսդիե բաղկացած, բոյոր հրապարակը զցո-
զցոյ հանդարա քրայերով պորտեցան։ Ամեն գրն-
ջին առջե, Են բիր տանող մը կար, որն որ գի-
նաւորուած մարդիկներու մէջէն կերթար։ Խակ-
գնդերուն քովին որիշ մէկը կերթար, որն որ
ձողի մը վրայ կապուած էնցանի աղաւնի մը կը-
տանէր։

Խաղը առ չան կամ թափորք նշյալ տեղին քա-
սորդ մշցնի շափ հնառ տեղ մը գեաց, որուն
եաւէն զայբն նաև ճամբորդները: Բայց տե-
սելով որ իրենց ներկայութիւնը Հնդիկներուն
տհաճութիւն կը պատճառէ, նորէն կրողաբակը
գարձան, ուր որ թագաւորի ոչ կը կենար: Թա-
գաւորը Գուգին ալաչեց որ իր նաւասարհներուն
յամուք եղեցն արգելէ, որովհետեւ, կըսէր, թէ
օր անոնցիւ մէկը Հանդէսին պատօնչէլու: Ըլաք
իբրև դաստիարակ, պայմենը իրեւեւ արգ եւ, ու դուռ ոգի-
շուտ մը կը սպաննուի: Իսկ Գուգին եւ իր քո-
վիններուն հրաման տուու որ կարող ըլլան արա-
բուլութեանց ներկաց գտնուիլ, բայց իրենց զա-
տիշ մը տուու: Իրենց Հագուստան կերպը պատ-
ճառ կըլլաց, որ շենին կընար Հնդիկներուն մէջը
խառնուիլ: Աւատի իրենց հրամար որոշուած տեղու-
գացին, բայց Գուգ իր հետաքրթութեանը ընր-
ազուկ յաղթել՝ նոյն անդա թողարց եւ բազմու-
թեան մէջ խառնուեցաւ: Ձէնդէս եւ ճամբան շա-
հնդիկներ դատու կանչելով ։ Կուղենին զմաքն ար-
գելիլ, բայց ննին անոնց միւս զցնելով մինչեւ
Մորմի զնոց: Վուգէր Մորմին բարբարիքը դա-
նալ, կարծելով որ անօր եաւել հետաքրթական
արարագութիւն մը կը կատարեն, բայց երեք պա-
հազարներ, որոնք միշա զնաքը կը դիտեին, իրեն
աւելի եւս յառաջ երթման արգելոցին: Ան ա-

տեն նորէն իր առջի աւ զը դարձաւ, ուսկիյ որ
եղած արարուղու մէի ննելը բաւական որոշ կի
աւ մնուելու:

Հ ուս մը քանի մը Հնդիկներ հրեցան, օրնեն
Հնդիկ ընկուզնիի աերի ներով կամ ճիշգերով
պղափի գաւազաններ կը բերէին: Դեր մը, որի
որ ասուց ասցեւէն կ'երթար, Ճական մէջ աւ զը-
նառեցաւ, և երկայն աշօներ յըրաւ հասուր ձայ-
նիւ և աւուզներն իր ընկերներուն դարձուցած
միաներն ալ իրենց մերած ճիշգերովն ու գաւա-
զաններով զայ մը ձեւացուցն: Վարձչերին

լուսական հարքը զբախենին մնայեւ գետինը ծռե-
լով և թրկուագութիւն ըրբն է։ Կոտքեն ժողովրդ,
գիան մէջ խառնուեցան։ Քիչ մը մերքը ժառանգ
իշխաննը քանի մը ծերերավ եկաւ, եւ սկսու գա.
Տին քափը նասիր, բայց քիչ մը հեռու։ Տասնա-
չորս աշխատական կանոնք զբու զբու եւ կամաց
կամաց սկսան իշխանն մասնաւ, ամեն զբու ձեռ-
քը ընթիւն բացուած Եւրբանկ կերպան մասնեին, ո-
րոնցմէ մէկն իշխանին վայ փաթթեցին, եւ իրենկ-
դահին ձախ կողմէն նառեցան։ Անրօնակը թա-
գաւորն ալ եկաւ, որուն առջեւեն շորս հոգի զբու
զբու կ'երթացին։ Էնդին իր սրբազն ձախ կողմէն
անփեղ քանն քայլ հեռու մեւ մը նառեցա։ Ան-
առեն օրդին գահին վայոց նառեցա, տասուերիկա-
տնձինքներէ բազկացու երեք գողեր եանեւ ե-
տեւ բազմութեան մէջն եւլորով հրապարակին
մէկ ծայրէն մէկալ ծայրը վաղեցին, եւ քանի մը
վայրիկեան հրապարակին մէջ նառելին վերքը ո-
րեն վայելով առջի ուղղերինին գործան։ Կոտքեն
երկու հոգի ձեռքերինին թարմ ճիշդ բանած ուղք-
երոն եւ սկսան դեղ ի իշխանն յառաջանալ, երբէ
անգամ նառեցան եւ ամէն անգամ հրադիւնին ալ
կը ծուեին, ետքէն եւ բաշուեցան։ Եօյն արարա-
զութիւններն ուրիշ երկու հոգի ալ կրինեցին։
Մարատին քով եղած մէծ չոշն այ սկսու նցնե-
հրապարակը մերձենալ, եւ ամէնքն ալ դէպ ի-
գահ կ'երթացին, անոր ուղիւր պիտինն ինչեան

երկրպագութիւն ջընկին, և ժայռելիքն բռնած
ճիւղը կը խոնարհեցընէին, եռքէն ոոք ելլալով
մէն յարտօնուեամք կը ջնուանյին: Խոյր առ
զօրդողութեանց տակն երթի հազի, որոնք որ իշ-
խանին հետ զաշին տակը նուսած էին, խիստ ձայ-
նիւ բան մը կը խօսէին: Քիչ մը լուսինն ը-
լալէն հապը մէկը քանի մը խօսք խօսելով շատ
գաւապաներ կոտրեց: Եսքէն մարզութը բա-
ցուեցաւ, որպէս զի իշխանն և իր քովիններ
անցին, առանիկով հանդիրութիւնն ալ լնեցաւ:

Գույ զ պրմթել երեք ամիս ու կզզ ցն մէջ անցուց որ ատեն որ միշտ ենարդ կիբուժուներ կ'առտեք եւ կը դա, նաև, իր առջի ճամբորդութեամ ատեն հոս անկած կանանչեղիներէն ալ վայելի ։ Յամփախ Անին վերջապէս աս հիւրընիոր ժադրվորէն բաժնուեցա, եւ Օգոստոսի 12ին Օդահիւրի հասաւ ։ Օդահիւրի ծոցին մէջ խարիսխ նատեցին եւ իմացու որ իրենց վերջի սազամ ու կից երկալէն եարև երկու Արանիսայի նուեր հօնեկեր են։ Զանազան աեսոկ ուստառներ Արօնիոցոցմ հօն թաղ որբուծ էին, եւ կզզեցիք Ապանիսիացիները շատ կը մեծարէին եւ կը դուժին։ Ամսոյն Մայտափահ Առաջանոնց սախն բոլոր աիբը պրատիկան, եւ հասահզաւն Օգոստակալորին այցելութիւն ընկըզվ վենը գարձեալ պատերազմի պատրաստութեան մէջ գտան։ Արահիւտե ան պատերազմը, զորն որ Գուդ երկրորդ ճամբորդութեան մէջ տեսած էր, զես լինցուն չէր, եւ ան ահաւոր նաւատօրմիւը չէր կրցած գործք մը յաջողցընել։ Խրենց հօն հստած օրերն ենիմց կը դիմէն երկու պատրաստուոր հասան եւ թագուորին իմացուցին որ նոյն կզզւցն առը գտուից զննաւորու ան եւ թագուորին կողմանից ները լեռներու վրաց փախուցած է։

Աս լրեն վկաց Մադաֆահի բազր ցեղագետները
մեազարքին առջեւը խորհուրդ մ'ըրքին, որուն
գուգն ալ ներկայ գտնուեցաւ : Պատամասոր-
ներէն մէկն երկացն ճառով մը նիստը բացաւ,
որուն մէջ կըստ ներկայ վիճակը ճշգիւ ստո-
բագրելէն միերժն, առաջարկեց որ պատերազմն
անջրածեցու հարկաւոր է : Խո առաջարկութիւնն
առենուն աղէկ երեցաւ : Խսկըսան բոլոր ցեղա-
ովեաները հանգարաւութեամբ եւ կարդաւ : Կը խո-
սին, բայց եաբէն խորհուրդը տաքցաւ, եւ գուգ
կը կարծէր որ յէնիրու խորհրդեան պէս վերջ
մը պիտի ունենաց, բայց եաբէն չուտ մը հան-
գուրտեցան, եւ վերջապէս քուէից տառելու-
թեամբ որոշուեցաւ որ պատերազմ ընեն :

Литературные памятники из Сибири

Արովչեան. կուղբը կամենակեր սնամեց մեզ
կիծաղներու կարգին տակ կը դառնաի, անոք հա-
մար ո՛ւ տեսակ անասաւնիւթէն և որոնց համար
Գիւմին ընապատռմը կըսէ թէ նուազ աստի-
ճանի իմացակունաթիւն մ'ունին: Եթէ մերը դր-
բուան զանուան գործողութիւններն իմացուա-
նութեան գործքեւ ըլլային, հարի էր որ աս կա-
րողութիւնը կուղերան վրայ վերըն տատիճանի
կատարելութեան մը հստած ըլլար: Սակայն Դի-
մին կը ցուցընէ թէ կուղբին գործողութիւնները
պարզապես բնակոն ազգութէն յառաջ կու զա-
նուար քսնի մը համ կուղբի ձագեր իրենց խիւ-
դէն առաւ եւ վաճակին մէջ պաշեց, որով ամ-
սեւին իրենց տեսակին սովորութիւններնուն վրայ
չէն կընուր տեղեկութիւն անենալ: Առ առան-
հնացեալ անառուններն օրոնք ամենեւ թի խիւղ շի-
նոյս հարկաւորութիւն չանեն, կըս եւ մըրե-
նական ազգմանէն մըս եցան իրենց աս վախճանա-
պահ անուններ կեց ու ուղարկէ

|| Արդիշ բնապատռմենք այ Գիւղիեմն կարծիրը
կը հաստատեն և՛ կը սեն թէ կուլուը շատ նուազ
աստիճանի իմացականութիւն մ' ունի : Մանուանեց
թէ իր ունեցոծ նուազ աստիճանի կարողը թիւն
ներւն պատճառաւ . այս իսկ որդիշ տեսակ կը ծով
անուունենուեն շատ ժամ և՛ մաս : Առաջ առ

թիգեան հանդարտ եւ չեղ անսառն մըն է : Տեղ
մը փակուած ժամանակը միշտ անհամբերով մետք
իր աղօտութիւնը նարեն զանելու և անելու է կը պա-
հա ։ Գանդարկն անդադար կը կրծէ . սակայն առ-
տօրծողութիւնն հանդարտութեատիք եւ առանց-
շարկութիւնն կամ կատաղութիւնն ցուցընելու կը-
նէ : Այ գործունեւութեան հազբն զորն որ բազ-
մաւթեամբ մեկունդ ժողվուած տանենը կը ցո-
ցնէ . իր առանձութեան դառնալուն պէս բող-
ոքին կը կրտսուի : Խօսեւ իրեն ան զցուշութիւնն
եւ արթնութիւնը կը պահսի որն որ զնուու վասնդ-
ներէն պահպանելու համար հարկուուր է . առ-
պատճուած կարգաներու . Այ դիրա . կը բրո-
նուի . եւ չէ թէ միայն նկըն ուրիշ անունաց վազ-
չիյարձակիր . պլ նաև նկըն ուրիշներէն յար-
ձակուած կրած տանեն՝ ամենեւին ներընքնը զուշու-
պանելու յաջականելիւն եւ արիսթիւն չցու-
ցներ :

Պատասայի մեջ կղուրոներն առ անառողը
գրեթե սպառած են, և հիմայ զանոնք գոնեաց
համար կը սախովովն մինչեւ Արգանզասի ականքը
երթալ: Աս որորդովներն այնշատի վարձ են որ
մաքր նշանէ մալ անասնոց ուր ըլլոյդ հիմնանա
և խիւզի մը մեջ ընակող հուղբերոն ձիչը
թիւը կրնան ըստի: Արուրդներն ասնց հեարք
զանելիուն պէս իրենց թակարդը (Հակոն) ըրբ
երեսէն քանի մը մատնաշափ մօր կը լորին եւ
զանիկայ շնթայտ մը զրին քովի ծոտերէն մէկան
կամ ցցի մը կապին: Իրենց գործածած կիրու
ուսիի պատիկ ճիւղ մըն է, որուն կեղեւն հանե
լին ետև: շաքարի, Թմբէի ծազկի, քափուրի եւ
գնձի եփաւած ըլին մը կը թաթիւն և: Տայրը
քանի մը մատնաշափ զրէն զորս՝ թակարդն մէջ
կը հաստառին: Կուզըր ուր քիլը մ'ունենալով
շուռ մ'աս համեմակրուն հորդ կ'ունու, բայց
ուսիի ճիւղին դպածին պէս թակարդը կը գոցուի
և խիւզ կը բոնուի:

Հնկերութեամբ ապելու պայօնը թաշուց մէջ
պաշտի յաճախ չէ, որպահի համենակերներու քով
ի մերայ պյոր ամենայինի երեւ մն ամուց մէջ ասոր
պիտի կը նշանառուի: Կրիստոնակարուր Բարեյուր
ոյ հրուանդանը գտնուազ պղտիկ թաշնիկ մ'որի
որ Հասարակապիկական կ'անուանի աս ազդման
համար յիշելու արժանի է: Աս թուշոնի բազ-
մութեամբ մէկանեղ ժողովսելով՝ ծառի մը փառ
մեծ յարկ (ընթ) մը կը շնէ և ամեն անոր
առակ իրենց բայիր կը գննի:

Ղարսարադ ործ շինուածները շինելու ազգութիւն
ամենէն աւելի միջամտելու մեջ կը դանուի : Մի-
ժակին շինուածը կամ բնակարանի մեղմու-
հրաշակեցած շինուածէն չէ թէ միոյն մար շե-
մառ, ոյլ նաև քանի մը նկատման մակեր աւելի
ճապար է : Աւելի առ առ միջամտ ուրիշ մի-
ջամտերուն գեւ տողութ եւ փայտենի է, ու-
կայն իր ազգակիցներուն հետ բարեկամութիւնը
և խաղաղութեամբ կապրի եւ մեծամեծ ընկե-
րութիւնները կը կազմէ : Ըստոք ալ իրենց շի-
նուածներն իրենց ձագերուն բնակութեան հա-
մար կը պատրաստեն եւ անոնց մեծ հօդ ու խուսափ-
կը ցացցեն : Իրենց ալ մալոն սիս մաղեր կը
շինեն որոնք իրենց հաւկիթներուն համեմ որո-
շուած վեցանկի մի բշինները կազմուած են, սա-
կայն առանց շինութեան համար գործ անուած-
նի թիւ ամեններն մեղմանմի նմանութիւն շահե-
եւ իրենց բնակարանն այնպիսի ձեռօվ մը կը շե-
նուի որ շատ կորհանէ մեղոն ին բնակարանն ըս-
տրութիւն կը տարբերի :

Արևնց ընտանիքն արտներէ, էպերէ և շեղացներէ կը կոչմանի: Գործնան սկիզբը մեկ էպերի որն որ կարող եղած է ձևուն անցրնել կը սկսէ գաղթականութեան մը հիմ զնել, որուն բազմ մաժիւնը մինչը. ձևու 20—30,000 անհափ կը հասնի: Ես մոր առաջին ձևունդները շեղացներին են որոնք անմիջապէս բնակարանին շնորհենաւ ձևուք կը պարնեն և իրենց ընտանիքն ապագայ անդամներուն համար կերպուր կը ժապին:

զորքքիս զբաղած ատենան՝ իրենց արդեւք և զողին կամ զիցեաբ անհանգիստ ընազին գեծ մէջ վաէժինդրութիւն կը ցուցընեն։ Վառնելը և էգերն աշնօն մօտ երեւան կ'կընեն։ Հեղաք-ներն բնչպէս նաև արևները շուտով կը մասնին։ Իսկ մնացած էգերն որոնք արդէն բերդ մնաւորուած կ'ըլլան, ձմեռն անցյնիքը ապահօն աեղ մը կը վիտունն։ Հասարակ պիծակի բայն որն որ հասարակօրէն հազին տակ կը գրահ հաւ կը թաքե, ևն, 16—18 մասնաշատիք բարձրութիւն և, 12—13 մասնաշատիք արամազիծ ունի։ Արդիշ աւասի պիծակ մը զրեթէ նցյն ձեւով բայն կը շնէ բայց զանիկոց ծոտի մը ճիշուէն կը կախէ Այսպիսի կախուզնաւոր բայն մը երկու մասնա- նաշափէն մինչեւ մէկ ասնաշտիք արտմագիծ կ'ու նենայ։

Վասնաւոր մատգութեան արժանի բանն ան
է որ պիծակին իր բնակարանը շնուած նիւթը
թուղթ է, ուստի եւ մորդիքն առ կերտուածք
հնարելեն Հայոցաւոր տարի յառաջ պիծակիները
զմիկոյ շնուերու սկսած էին: Իրենց զօրաւոր կը-
առ յնիւթը պահապատ տեսակ Հին Փայտարեկն բա-
րակ թելիքը կը կրնեն եւ զանոնք կըս կըս դի-
զելեն եազը, րերաններնուն մէջ պատկառած
կազուն փաթութ մը զանոնք կը թրին: Ասկէ
եազն իրենց ծամելիութը զանիկայ կը շաղուեն եւ
թուղթ շնուերու զանգուածք մը նման խմու մը
կը շննեն: Առ իմուն իրենց բայնը կը տանին եւ
հոն զէպ ի յառաջ եւ եաւ: Եթի՞ իրթապով իրենց
ուսուլներութը, ծամելիրափն ու լեզուափը կամ
պատճութ (Յարմառ) Հարկաւոր եղած բարակու-
թեամբ թերթեր (Ըստու) կը շննեն: Առ զոր-
եազաւթիւնն ոյնչափ ժամանակ կը շարունակուի,
մինչև որ իրենց բայնին բլիներուն համար բա-
րական քանակութեամբ թուղթ պատրաստուի:
Նա պիծակամիջնին զջնի եւ աւազը միխրազ ցը-
ծծուն թագիքի նման է:

Հայութին գրափ կազմ 15—16 կարգ պատվիրտ
թղթերով կը պատեհն զանոնք վրայէ վրայ շարե-
րով, և առեն մէկ կորպօն մէջ քիչ մը միջոց
մող տարով, պյուղկո որ եթէ անձնեւը մինչեւ
բժյն հասնի հաջիւ աս թղթերուն առաջին եւ
երկրորդ կարգեն կրնայ անցնիլ, իսկ նէրսի կար-
գերը բարորմին արահայլ կը մեան: Բայնին մէջն
կազմը 12—15 կարգ չպարզուական մաղթքէ կը
կազմուի, որուք անհամար վիճակներն բժիշնեւ
ունին, աս բժիշները միայն մէկ կարգ են եւ կորպօն
թղթէ պատերագ իրարմէ կը բաժնաւին: իրենց
բերանները վարի կազմանէ են, իսկ միրի կազմեր-
նին նաև թղթի միամաս պահանջ է:

Վահու մէկ մազ բայցին շերսի պատերուն հաս-
տառուած է . սակայն միայն պայտափոխ՝ ձագերաց
լիցաւած մազ մը չէր կրնաք հաստատուն մերդ
անոր համար ողիծակը մաղերուն մըջցներուն մէջ
որուիք հասպարտիօրէն կէտ մատնաշափ կը բլան, մաս-
նաւ որ սիւներ եւ մցմէեր (պեսուն) կը շինէ, ես
անհնայն շինուածն աւելի եւս հաստատուն կը
նէ : Ես սիւներէն ունեն մէկը խարիսխ եւ խցակ
ունի, պայման թէ վարի կողմը եւ թէ պլուսն
աւելի լցոյն կամ հաստ են քան թէ մէջ կազմը
Սիւներուն նիւթն ուլ բջիջներուն թէզմի նիւթէն
է, բայց աւելի հաստատուն ու դիմացկուն հրւ-
տուած մուսիք : Աիցին մաղերը 40—50 պայտափոխ
սիւներներ կունենան, իսկ վերի եւ վարի կրու-
միներն աւելի քիչ :

Վայնին շինուելու կերպն առ է : Կործաւորները նախ բայնի զգմեթը կը շինեն կամ կը փորեն եւ կը սկսին վերի կողմեն անոր թղթեւղին պատերը շինել, պատվան 13—16 թերթ իրենց շինած թղթեն կարդ կարդ կը շարեն ամեն մեկուն մը չորդկառօր եղած միջոցը թող տալով : Առ պատերը քիչ մը յուսաջ երթալուն պէս ամենէն վերին ժայռը կը կազմեն եւ գերեթեն կազմերուն հետ թղթի շաղախոր (լուսոր, լուսա) կը կողընեն . միանդամայն սխնութեներով գերեթեն վերի կազմեն հետ կը կազմեն : Առ մազին բժիշտը ընթանալուն պէս, բեղմաւորուած էդ պիծակ մանոց ամեն մեկուն մըշ մշյակէ հառկիթէ կ'ածէ և զանիկաց բժիշտն պատին կամ յատակին կը կողընէ : Առ միջոցիս գործառոր պիծակները բանին քամի պատին շնութիւնը վերէն գեպ ի գոր կը շարունակեն, եսքն երկրարդ մաղը կը շինեն և դանիկաց սիւծակներով առաջին մազին կը համարան :

Պիթակաց տէրութեան մը աս ճապտաբապէ-
տական դործալս թիւնները գեղշցիկ կարգով մը
կը կասարուն : Այիծահներէն մէկ մասը Թողու-
շէնքին շնութեան կը զբաղի, ուրիշ մաս մը ձա-
գերան համար կերպիւր կը ժողովէ, մանդամնիր,
անոնց ծառ այտթիւնները կընէ և զանանք կը
հոգայ . Խոհ եղին պաշտօնը մի միայն հակիմէ
անել է : Արովիւսաւ բազմութեան պղակէ մէկ
մասը շնորհին շնութեան կը պատասխէ, առոր հա-
մար անոր ըմբնական քանի մ'ամիս հարգաւոր
կըլլայ : Ասկոյն թէպէտ եւ շնորհը մէծ եւ եր-
կայն աշխատութեամբ գլուխ կ'ելլէ, ի վերայ պոր
ամենայնի ձմեռը միայն քանի մ'եգերու ապաս-
տանաբանի տեղ կը ծառայէ, եւ դարնան բար-
րովին թալ կը տրախ, վասն զի պիծակներն եր-
բէք երկու տարի փայտ վայ մի եւ նցն բցմիր
մէջ չեն բեակիր :

Պարզութերն որոնց թիւը մինչեւ 16,000 կը լլլլլլ
զանազան մեծութեամբ են բնակչութերը տեսա-
կին համեմատ. ամենէն մեծերուն մշջ էդերը կը
գարմանեամբ, իսկ ամենէն պարբեներուն մշջ զգր-
եաւ որիները կամ չէլլոցները: Երբեք պատճեռը
կամ էպիքն առանձին մարդի մը մշջ չեն բնակից
այլ միշտ գարդաւ օրաց հետ խառն են: Մալլրուն
պատճեռուն միշտոցները թող պառած ծակերեն
զատ, որնցիւն պիծակեները մէկ մազէն միւսը կանց-
նին, նաև չէլլոցն յատակն երկու ծակեր ալ կը
շնուրին, որնց մէկը պիծակեներուն ներա մանելը
եւ միւսը գուր երելու կը ծառացէ: Առ էերպազ
անտարիերն իրենց գործողութեան ատեն պատա-
հերաւ պատելքներուն ու շփոթութեան առջեց
կառուուն:

Արտիֆիշնուն բայց գեանին երեսէն մէկ ու հետ
ուրք խորսոնկ կը շինուի, անոնց մէջ երթազու
համար առաջախլ ճամփոց մը հարկաւոր է: Պի-
տուհներն օրսնք Շորտար ականահատներ (լուսններ)
են, ասիկոց մ.թ հնարագիտութեանից եւ մանուա-
ծագատ շրջաններոց, կը փարեն: «Կակին քերանը
դանինը շատ զժուարին է: Յուն բյոնին շինուած
խոսոյք շատ անզամ խրցդի կամ մկան գետնի
տակ փորուծ ծակելոն են. երբեմն ալ նոյն խոկ
պիծակներէն կը փարուին սրոնք առ պարեցի
զրայած ատեննեն այնպիսի դրդունելութիւն մը
կը ցուցընեն որ նոյն ատամենքի փարուածքը քանի
մշակուած մէջ պատե իւ հա հոնեն:

ԳՐԵԱԿԱՆ ՀԸՆԿՎՈՒՅԹԻ ՀԱՐՄԱՆ

1857 ՀՅԻՒՄԻ	18 (6)	20 (8)	21 (9)	22 (10)	23 (11)	24 (12)
Եղանակած 100 հարուստ միավոր միավոր	86½	86½	86½	86½	86½	2 ամիս անուն և առողջ
Եղանակած 100 ընթիւ աշխատ միավոր	" 104½	104½	104½	104½	104½	" "
Եղանակած 300 գումակած միավոր	" 104½	104½	104½	104½	104½	" "
Լայնու 1 գումակած տրամադրութիւն	" 10.10	10.10	10.9½	10.9½	10.9½	3 ամիս անուն և առողջ
Համայութիւ 100 մարզ մասնակոյ	" —	75½	75½	75½	75½	2 ամիս անուն և առողջ
Պարունակ 300 քարեց	" 121½	121½	121½	121½	121½	2 ամիս անուն և առողջ
Միավոր 300 առարկանական լիքոր	" 103½	103½	103½	103½	103½	2 ամիս անուն և առողջ
Տրամադրութիւն 300 քարեց	" 121½	121½	121½	121½	121½	2 ամիս անուն և առողջ
Քարեց միավոր ու Մայու 120 միավոր միավոր	" 103½	103½	103½	103½	103½	3 ամիս անուն և առողջ
Կարգի 1 առաջար աշխատ միավոր միավոր	" —	—	—	—	165	31 օր անուն և առողջ
Պարունակ	" 265½	265	265	265	265	31 օր անուն և առողջ
Եղանակած 5 լիդուր	" 8	7½	7½	7½	7½	" "
(Հայոց) Առաջար միավոր	" 4½	9½	4½	4½	4½	3 ամիս անուն և առողջ